

IRZ და თანამშრომლობა საქართველოსთან*

დოქ. ფრაუკე ბახლერი

IRZ-ის გენერალური დირექტორი

საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობის გერმანული ფონდი (IRZ) აშენებს სამართლის ხიდებს სამართლის სისტემებსა და სამართლის პრაქტიკოსებს შორის. მის მიზანს წარმოადგენს სახელმწიფო ინსტიტუტების სტრუქტურების და საქმისწარმოების ჩამოყალიბება და გაუმჯობესება, სამართლებრივი რეფორმები, სოციალურ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესის ხელშეწყობა, სამართლისა და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა, მართლმსაჯულებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის დამოუკიდებლობის გაძლიერება, კანონის უზენაესობის პრინციპის გამტკიცება და ეროვნული მართლწესრიგის ჰარმონიზაცია ევროპის კავშირის სამართალთან.

IRZ დაარსდა 1992 წელს მაშინდელი გერმანიის იუსტიციის მინისტრის ინიციატივით, როგორც რეგისტრირებული კავშირი. მასში წარმოდგენილნი არიან ყველა იურიდიული პროფესიის და შესაბამისი პროფესიული ორგანიზაციების, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების, სამოქალაქო საზოგადოების და კერძო სექტორის წევრები. აღნიშნულს წინ უსწრებდა ტრანსფორმაციის პერიოდში მყოფი ცენტრალური, აღმოსავლეთ და ნაწილობრივ ასევე სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოების სხვადასხვა შინაარსის მქონე მიმართვები იუსტიციის ფედერალური სამინისტროსადმი, რომლითაც ისინი მათთან განსახორციელებელ რეფორმებში დახმარებას ითხოვდნენ.

იმ დროს ტრანსფორმაციის პერიოდში მყოფი თითქმის ყველა სახელმწიფო სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეით გამოხატული დემო-

კრატიისკენ მიისწრაფოდა. მათ უნდა შეემუშავებინათ ახალი კონსტიტუციები და მის საფუძველზე ნაწილობრივ სრულიად ახლიდან აეშენებინათ სამართლებრივი სახელმწიფო. ვინაიდან გერმანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ ძალიან სპეციფიური გამოცდილება შეიძინა ყოფილ გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკასთან სამართლის უნიფიკაციისას, გერმანული საკანონმდებლო კონსულტაცია განსაკუთრებით მოთხოვნადი გახდა. გარდა ამისა, IRZ-მა უკვე ამ დროიდან დაიწყო გადამზადების ღონისძიებების შეთავაზება ყველა იურიდიული პროფესიისთვის - მოსამართლეებისთვის, პროკურორებისთვის, ადვოკატებისა და ნოტარიუსებისთვის.

IRZ საქმიანობას ახორციელებს როგორც გერმანიის იუსტიციისა და მომხმარებელთა დაცვის ფედერალური სამინისტროს (BMJV) დავალებითა და დაფინანსებით, ასევე გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს (AA) ფინანსური მხარდაჭერით ცალკეული პროექტების ფარგლებში. ამასთანავე, სამართლისა და მართლმსაჯულების რეფორმის მიზნით IRZ ახორციელებს ევროკავშირის პროექტებს სხვადასხვა პროგრამის ფარგლებში, რომლებიც იქმნება და ფინანსდება ევროკომისიის მიერ სამეზობლო და განვითარების პოლიტიკის ფარგლებში (სხვებთან ერთად IPA II, ENI, DCI).

IRZ საქართველოში

საქართველოსთან თანამშრომლობა დაიწყო იუსტიციისა და მომხმარებელთა დაცვის ფედერალურ სამინისტროსა და საქართველოს იუს-

* გერმანულიდან თარგმნა თამარ ხავთასმა.

ტიციის სამინისტროს შორის 2005 წელს თანამშრომლობის შესახებ ერთობლივი განცხადებით ორ წლიანი სამუშაო პროგრამის ფარგლებში. მას შემდეგ IRZ-მა უამრავ ფორმატში და მუდმივად მზარდ პარტნიორებთან ითანამშრომლა. თავდაპირველად თანამშრომლობა ძირითად ყურადღებას სისხლისსამართლებრივ სფეროს უთმობდა, თუმცა თანდათან სხვა მიმართულებებზეც ფართოვდებოდა. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან ერთად თანამშრომლობის განსაკუთრებით ახლო პარტნიორები არიან ასევე პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტი, გენერალური პროკურატურა, უზენაესი სასამართლო, ადვოკატთა ასოციაცია და ადვოკატთა სხვა პროფესიული გაერთიანებები, ასევე სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტი. თავის ქართველ პარტნიორებთან ერთად IRZ ახორციელებს საჭიროების შესაბამის საკონსულტაციო ღონისძიებებს, რაც მოიცავს ისეთ ფორმატებს, როგორებიცაა უშუალო საკანონმდებლო კონსულტაცია, იურისტების (მათ შორის დამწყები იურისტების) განათლება და შემდგომი გადამზადება, საექსპერტო მოსაზრებების შემუშავება და ზოგადად სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებული მოსაზრებების ურთიერთგაცვლა ქართულ მხარესა და გერმანულ კოლეგებს შორის. გარდა ამისა, IRZ აფინანსებს გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალისა და შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალის გამოცემას.

საქართველოსთან თანამშრომლობა გამოიხატება ასევე კონფერენციებისა და სემინარების ორგანიზებაში, რომლებიც იმართება როგორც საქართველოში, ისე გერმანიაში სასწავლო ვიზიტების ფარგლებში. აღნიშნული დამკვიდრებული და კარგად ნაცადი თანამშრომლობა 2020 წელს კოვიდ-19 პანდემიის შედეგად მძიმე გამოცდის წინაშე აღმოჩნდა. მიუხედავად ამისა, IRZ-მა თავის პარტნიორებთან ერთად ალტერნატიული კონსულტაციის ფორმატების მეშვეობით შეძლო მოქნილად გაეგრძელებინა თანამშრომლობა და კიდევ უფრო გაეფართოვებინა ის.

IRZ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან არამხოლოდ სასწავლო სფეროს, არა-

მედ ასევე ჰააგის კონვენციების სფეროში თანამშრომლობს. შესაბამისად, „ბავშვთა საერთაშორისო მოტაცების სამოქალაქო ასპექტების შესახებ“ 1980 წლის 25 ოქტომბრის ჰააგის კონვენციისა და „მშობლის პასუხისმგებლობისა და ბავშვთა დაცვის ზომების შესრულებასთან დაკავშირებით იურისდიქციის, გამოსაყენებელი სამართლის, აღიარების, შესრულებისა და თანამშრომლობის შესახებ“ 1996 წლის 19 ოქტომბრის ჰააგის კონვენციის განხორციელება და გამოყენება თანამშრომლობის ერთ-ერთ ძირითად სფეროს წარმოადგენს. 2020 წლის ივლისში ორ დღიან ონლაინ კონფერენციაში ქართველ მონაწილეებს ჰქონდათ შესაძლებლობა, გაეცნოთ იუსტიციის ფედერალური უწყების (BfJ), როგორც გერმანიის უფლებამოსილი ცენტრალური დანესებულების, მუშაობა და BfJ-ის გერმანელი ექსპერტების დახმარებით შეესწავლათ „ბავშვთა საერთაშორისო მოტაცების სამოქალაქო ასპექტების შესახებ“ ჰააგის კონვენციის თანახმად ბავშვის დაბრუნების პროცესის გერმანულ პრაქტიკა. სექტემბრის ბოლოს გამართულ მეორე ონლაინ სემინარში ამავე კონვენციის შესაბამისად განხილულ იქნა მედიაციის საკითხები ბავშვის დაბრუნების პროცესში, რომელშიც საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წარმომადგენლებთან ერთად ქართველი მოსამართლეები და მედიატორები მონაწილეობდნენ. ამასთან, გერმანული ექსპერტიზა წარმოდგენილ იქნა სამოქალაქო და სამენარმეო საქმეთა ევროპის მართლმსაჯულების ქსელისა და ჰააგის მოსამართლეთა საერთაშორისო ქსელის გერმანელი მოსამართლის, ასევე ოჯახური კონფლიქტებისა და ბავშვთა გატაცების საერთაშორისო მედიაციის ცენტრის (MIKK e.V.) მიერ. ძირითად სადისკუსიო საკითხებს წარმოადგენდა მედიატორების განათლება და მედიაციის პროცესის ორგანიზება და განხორციელება MIKK e.V მიერ.

გარდა ამისა, ჯერ კიდევ 2019 წელს სასწავლო სფეროს სისტემაში ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაცვის განვითარების სტრატეგია შეაფასა ბერლინის იუსტიციის სენატის სამართლის ფსიქოლოგიის სპეციალისტმა. აღნიშნულთან დაკავშირებით თბილისში 2019 წლის დეკემბერში გამართულ სამუშაო შეხვედრაზე

იდენტიფიცირებულ და განხილულ იქნა სხვადასხვა წინადადება და საქართველოს სასჯელსრულების სისტემაში არსებული ფსიქიკური ჯანმრთელობის მენეჯმენტის მომწესრიგებელი ნორმატიული რეგულაციების შესწორების საჭიროება გერმანული და ქართული პერსპექტივიდან.

IRZ-მა აგვისტოში უკვე მესამედ გაუწია ორგანიზება სემინარს საქართველოს გენერალური პროკურატურის თანამშრომლებისთვის, რომელიც უკავშირდებოდა საგამოძიებო მოქმედებებისა და წინასწარი პატიმრობის ფარგლებში გამოსაყენებელ ევროპულ სტანდარტებს. მონაწილეები საფუძვლიანად გაეცნენ გერმანიაში საგამოძიებო ღონისძიებების განხორციელებისას დასაცავ სტანდარტებს. გერმანელმა ექსპერტებმა ძალიან დეტალურად წარმოადგინეს ყველაზე მნიშვნელოვანი ფარული საგამოძიებო ღონისძიებები, ისაუბრეს ფარული გამოძიების პროცესში საერთაშორისო თანამშრომლობის თავისებურებებზე, ასევე განკარგულებაზე წინასწარი პატიმრობის შესახებ განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან (EMRK) შესაბამისობის კუთხით. განხილულ იქნა ასევე გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის უსაფრთხოების სისტემა, ნდობით აღჭურვილი პირებისა და ფარული გამოძიებლების პროცესში ჩართვა და პოლიციის, როგორც მოწმის, როლი.

ტრადიციულად მჭიდრო თანამშრომლობა საქართველოს უზენაეს სასამართლოსთან, რისთვისაც IRZ უკვე დიდი ხანია ზრუნავს, გასული წლის ბოლოს კიდევ უფრო გაღრმავდა. 2019 წლის ნოემბრის ბოლოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებისა და სამეცნიერო თანამშრომლებისთვის მაშინდელი უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოვალეობის შემსრულებლის მზია თოდუას ხელმძღვანელობით გაიმართა კონფერენცია თემაზე „სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის სამართალი“. სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი საქართველოში კვლავ აქტიური განხილვის საგნად იქცა საარჩევნო სამართლის დაგეგმილ რეფორმასთან დაკავშირებით გამოთქმული პროტესტების კვალდაკვალ. ამ ფონზე, გერმანელმა მოსამართლემ თავდაპირველად განმარტა გერმანუ-

ლი სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის სამართლის მარეგულირებელი ნორმები. გერმანიაში - ისევე, როგორც საქართველოში - კერძოსამართლებრივი და ადმინისტრაციულსამართლებრივი მოთხოვნების ერთმანეთისგან სრულად გამიჯვნა, ისტორიული გარემოებებიდან გამომდინარე, გარეშე პირთათვის ერთგვარად რთულად აღსაქმელია. მაგალითად, საქართველოში ვხვდებით სამოქალაქო კოდექსსა და ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსში მოწესრიგებულ ბუნდოვან და ნაწილობრივ ურთიერთსაწინააღმდეგო მოთხოვნებს. მიუხედავად ამისა, გერმანულ და ქართულ საქმეებზე დაყრდნობით, შესაძლებელი იყო გერმანიაში არსებული სამართლებრივი მდგომარეობის გადამუშავება და თვალსაჩინოებისთვის ქართული საქმის გარემოებებზე მორგება.

რაც შეეხება უზენაეს სასამართლოსთან შემდგომ თანამშრომლობას, სამომავლოდ უზენაესი სასამართლოს სურვილის შესაბამისად მას ეყოლება გერმანელი ექსპერტი, როგორც საკონტაქტო პირი სამოქალაქოსამართლებრივ საკითხებში, რითიც უზრუნველყოფილი იქნება განგრძობადი მჭიდრო ურთიერთგაცვლა გერმანულ და ქართულ მხარეებს შორის.

IRZ-მა გასულ თვეებში სხვადასხვა ონლაინ ფორმატის გამოყენებით ინტენსიურად შეუწყო ხელი პროფესიულ ურთიერთგაცვლას საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციასა და გერმანიის ფედერალურ ადვოკატთა პალატას შორის. ასე მაგალითად, ივლისში კომერციულ საქმეთა კომიტეტთან გაიმართა გერმანულ-ქართული მრგვალი მაგიდა ეკონომიკურსამართლებრივი დავების განხილვასთან დაკავშირებით. ღონისძიებამ იმპულსი მისცა შესაბამის ინიციატივას, რათა ხელი შეეწყოს სისტემის დანერგვას გერმანიის მაგალითზე. მომდევნო ეტაპზე ქართულ სამუშაო ჯგუფს, რომელიც კანონის პროექტის პირველად ვერსიას შეიმუშავებს, გერმანულ ექსპერტებთან ერთად დახმარება გაეწევა მის შემდგომ გადამუშავებაზე.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი არის მედიაცია, რომლის მნიშვნელობა საქართველოში მუდმივად იზრდება. 2020 წლის 1 იანვარს ძალაში შევიდა საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“. მედიაციისთვის და დავების

გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიული (სასამართლოს მიღმა) პროცესებისათვის საკანონმდებლო ჩარჩოს შექმნით მედიაცია კიდევ უფრო ექცევა ყურადღების ცენტრში. 2020 წლის ოქტომბერში გამართულ ონლაინ კონფერენციაში წარმოდგენილ იქნა საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის პროფესიული კოდექსის პროექტი, რომელიც განხილულ იქნა გერმანელი ექსპერტის მონაწილეობით. სამომავლოდ დაგეგმილია თანამშრომლობის გაღრმავება.

@Media Societies Georgia 2018-ის გასაგრძელებლად დაგეგმილი მედიის სამართლის პროექტი დასრულდა 2019 წლის ბოლოს. პროექტი დაფინანსდა გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ პროგრამის „თანამშრომლობის გაფართოება სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებსა და რუსეთში“ ფარგლებში.

პროექტის აღნიშნულ მეორე ეტაპზე მედიის წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღეს თბილისში გამართულ ოთხ ვორკშოპში მედიის სამართლის თემაზე. ვორკშოპები ორგანიზებულ იქნა სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტთან თანამშრომლობით. მედიის ექსპერტები და წარმომადგენლები შეეხნენ ისეთ თემებს, როგორებიცაა სოციალური მედია, მონაცემთა დაცვა, მედია და ეთიკა, მედია და პოლიტიკა. გარდა ამისა, რამდენიმე დღიანი შემოდგომის აკადემიის მონაწილეებმა გერმანელი და ქართველი ექსპერტების დახმარებით შეისწავლეს ევროპული და საერთაშორისო მედია სამართლის საფუძვლები. ძირითადი ყურადღება დაეთმო შემდეგ თემებს:

- მედიის სფეროსთვის რელევანტური სამართლის პირველადი წყაროები
- მედიის თავისუფლება ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის მიხედვით
- ევროკავშირის მეორადი სამართლებრივი აქტები მედიის სექტორში
- ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია
- კონკურენციის და კარტელის სამართალი
- საავტორო სამართალი
- მედიის სისხლის სამართალი

თავიანთ გამოსვლებში მომხსენებლები ყურადღებას ამახვილებდნენ ასევე ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს აქტუალურ სასამართლო პრაქტიკაზე.

ამ ყოვლისმომცველი მედიის სამართლის პროექტის შედეგები შეჯამდა 2019 წლის დეკემბრის შუა რიცხვებში გამართულ პანელურ დისკუსიაზე. შედეგების თაობაზე ეცნობათ იქ მყოფ მოსამართლეებს, იურიდიული პროფესიების სხვა წარმომადგენლებს, ჟურნალისტებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს. ამავდროულად განხილულ იქნა სხვა საკითხებიც, მაგალითად, დეზინფორმაციით ზეგავლენის მოხდენის საკითხი და ხშირ შემთხვევაში მისი აზრის გამოხატვის თავისუფლებისგან გამიჯვნის სირთულეები. ასევე განხილულ იქნა ჭიდილი აზრის გამოხატვის თავისუფლებასა და პიროვნული უფლებების დაცვას შორის. ყველა მონაწილის აზრით, ორივე პრობლემური საკითხი მოითხოვს ღრმა ანალიზსა და აზრთა ურთიერთგაცვლას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე.

IRZ 2020 წლიდან აფინანსებს „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალის“ (DGZR) გამოცემას. ჟურნალი გამოიცემა გერმანელი და ქართველი იურისტების მიერ და წარმოაჩენს ქართული სამართლის აქტუალურ პრობლემებს შედარებითსამართლებრივ კონტექსტში. ამ ჟურნალის მეშვეობით როგორც გერმანელი, ასევე ქართველი სამართლის მეცნიერებისა და სამართლის პრაქტიკოსებისთვის იქმნება შესაძლებლობა, მიიღონ ვრცელი ინფორმაცია ორივე ქვეყნის სამართლის განვითარების შესახებ. გარდა ამისა, ქართველ და გერმანელ სამართლის მეცნიერებს შორის აზრთა ურთიერთგაცვლას წვლილი შეაქვს საქართველოში სამართლის მდგრად განვითარებასა და ჰარმონიზაციაში. ჟურნალი ამ მხრივ საქართველოში უნიკალურია, რამდენადაც ის რომელიმე კონკრეტული სამართლის დარგით არ შემოიფარგლება, არამედ მის მთავარ მიზანს გერმანიისა და საქართველოს სამართლის შედარება წარმოადგენს. ჟურნალი ხელმისაწვდომია ყველასთვის გერმანულ და ქართულ ენაზე ელექტრონულად და მცირე ტირაჟით ასევე ბე-

ქდური გამოცემის სახით. ჟურნალს მისი დაფუძნებიდან ჰყავს მუდმივად მზარდი მკითხველთა პუბლიკა გერმანიაში და განსაკუთრებით საქართველოში. ამასთანავე, IRZ კვლავ მხარს

უჭერს გერმანულ-ქართულ სისხლის სამართლის ჟურნალს (DGStZ), რომელიც კონცენტრირებულია სისხლის სამართლებრივ სფეროზე.